

TÜRKİYE'DE OMBUDSMANLIK KONUSUNDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

Graduate Thesis on an Analysis of The Content Made in Turkey
On Ombudsman

Prof. Dr. Mehmet GÖKÜŞ* - Arş. Gör. Zehra ÇUBUKCU*

Geliş Tarihi: 14.04.2019 | Yayına Kabul Tarihi: 22.05.2019

Öz

Ülkemizde 29 Haziran 2012 tarihinde resmi gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Kamu Denetçiliği Kurumu'nun (Ombudsmanlık) kurulmasına yönelik çalışmalar uzun yıllar önce yasal ve akademik zeminde yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'de 1970'lerden itibaren Ombudsmanlığa ilişkin birçok çalışma yapılmışken bu konuda ilk lisansüstü tezin 1993 yılında yapıldığı görülmektedir. Bu dönemden itibaren ombudsmanlık kurumu ile ilgili çalışmalar artmış olmakla birlikte lisansüstü tezlerin içerik olarak çok farklılaşmadığı bu çalışmada gözlemlenmiştir. Yaptığımız çalışmada, ombudsman ve Kamu Denetçiliği Kurumu anahtar kelimelerini temel alarak Ulusal Tez Merkezinden ve TÜBESS üzerinden konu ile ilgili 78 teze ulaşılmış ve bu tezlerin içerik analizi yapılmıştır. Bu analiz sonuçlarında lisansüstü tez konularının genel olarak çeşitli ülke uygulamaları, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev ve yetkileri gibi konuları ele aldığı saptanmıştır. Bu çalışma ombudsmanlık kurumu ile ilgili bundan sonra hazırlanacak olan lisansüstü tezler ve diğer akademik çalışmalar için yol gösterici bir argüman olma amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ombudsman, Kamu Denetçiliği Kurumu, Lisansüstü Tez, İçerik Analizi.

Abstract

The studies for the establishment of the Ombudsman Office, which was published in the Official Gazette on 29 June 2012, were initiated on legal and academic aspects many years ago. While there were several studies in the 1970s in Turkey on Ombudsman, the first graduate thesis was made on this subject in 1993. Since this period, while studies on ombudsman institution has increased, it has been observed in this study that graduate theses cannot be differentiated as content. In this study, 78 theses related to the subject were obtained from National Thesis Center and TUBESS based on the key words of ombudsman and Ombudsman Institution and content analyzes of these theses were made. In the results of these analyzes, it was determined that the graduate thesis topics were generally covered by various country practices, the assignments and authorities of the Ombudsman Institution. This study aims to be a guiding argument for the postgraduate theses and other academic studies about the ombudsman institution.

Keywords: Ombudsman, Turkish Ombudsman Institution, Graduate Thesis, Content Analysis.

* Selçuk Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mgokus@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8337-6411

**Selçuk Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, zehraozkan@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8578-8615

GİRİŞ

Ombudsmanlık kurumunun kökeni Osmanlı Devleti'ne ait olduğu kabul edilmekle birlikte modern bir kurum anlamında ilk olarak 1713'te İsveç'te kurulmuştur. Bununla birlikte diğer ülkelerde uygulanmaya başlaması ikinci dünya savaşı sonrasına rastlamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi ise refah devletinin yarattığı kamu yönetimindeki devasa büyümenin etkisiyle devletin denetlemek için yeni mekanizma arayışlarına girmesi bulunmaktadır. Ülkemizde diğer ülkelerden biraz daha geç olarak 2012 yılında Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur. Bununla birlikte ombudsmanlık kurumuna ilişkin siyasal ve akademik çalışmalar çok daha öncesine dayanmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'de Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği Kurumu)'nu konu alan yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenerek, yapılan bu çalışmaların ilgili kurumun genel problemlerine ne derece katkı sağladığını değerlendirmektir.

Çalışmada, lisansüstü tezlerin; üniversite, yıl, işlenen alt konu, alan, kullanılan yöntemleri incelenerek içerik analizi yapılmış, elde edilen veriler yüzde ve frekansa dayalı olarak tablo, grafiklerle yorumlanmıştır. Bu kapsamda "Ombudsman, Kamu Denetçiliği Kurumu" anahtar sözcükleri temel alınarak bugüne kadar yapılmış 78 doktora ve yüksek lisans tezi örneklem alınmıştır. Bu tezlerin 63'üne Yüksek Öğretim Kurumu'nun Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden, 15 tane erişime açık olmayan teze Selçuk Üniversitesi kütüphanesi aracılığıyla TÜBESS üzerinden erişim sağlanmıştır. Mevcut sınırlılıklar nedeniyle 9 teze erişim sağlanamamıştır. Sonuç olarak toplamda erişimi sağlanan toplam 78 teze içerik analizi yapılmıştır. Bu kapsamda ombudsmanlıkla ilgili olarak veri olarak toplanan tezler ayrı başlıklar altında SPSS'e girilmiş ve bu başlıklar altında frekans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları ile ombudsmanlıkla ilgili daha çok hangi alanlarda çalışıldığı ve hangi alanların eksik olduğu tespit edilmeye çalışılarak sonraki çalışmalar için yol gösterici olmaya çalışılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde ombudsmanlığın tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkışı, ikinci bölümünde kamu yönetimi paradigmasında yaşanan değişim ile birlikte dünyada farklılaşan modeller altında yay-

gınlaşması, üçüncü bölümde ombudsmanlık kurumunun ülkemizdeki kuruluş süreci ve işleyişi ele alınırken; dördüncü ve son bölümde yöntem ve bulguların değerlendirilmesi yer almaktadır.

1. TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE OMBUDSMANLIK KURUMU

Uluslararası literatürde İsveççe bir kelime olan “ombudsman” kavramı ile aşına olduğumuz kavramın köken olarak Osmanlı Devleti’ne ait olduğu alan yazında genel kabul görmektedir. Sıkça tekrarlanan bir kıssaya göre ombudsmanlık müessesesi, Ruslarla yapılan bir savaşta Osmanlı Devleti’ne sığınan İsveç Kralı on ikinci Charles’ın (Demirbaş Şarl), Osmanlı Devleti’nin idareyi denetim biçiminden ve Divan-ı Hümayun uygulamalarından esinlenerek ülkesinde kurdurduğu bir kurum olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte literatürde ombudsmanlık sisteminin İslam medeniyetinde yer bulan “divan-ı mezalim”, “kadılık”, “muhtesiplik” gibi kurumlara çok benzer bir sistem olduğuna ilişkin açıklamalar yer almaktadır (Eryılmaz, 2015; Akıncı, 1998; Pickl, 1986; Temizel, 1997; Fendoğlu, 2012; Odyakmaz, 2012; Coşkun ve Günaydın, 2015; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017).

Divan-ı mezalim (haksızlıklar divanı), Emevi, Abbasi, Memluk, Selçuklu gibi İslam devletlerinde halkın yönetime karşı şikâyetlerini dinlemek üzere görev yapmakta olan bir kurumdur. Bu kurum halkla yönetici arasındaki davalara bakmıştır (Eryılmaz, 2015: 388). Mesela Abbasi imparatorluğunda vergi toplama vb. konularda idari haksızlıklara uğrayanlar, yerel yönetimler tarafından korunamazlarsa merkezdeki divanı mezalime başvurmuşlardır (Ortaylı, 2007. 61). Bu divanların statüsü günümüz ombudsmanlık kurumundan oldukça farklı olmakla birlikte İsveç ombudsmanının ilk kuruluş dönemindeki yapısıyla büyük benzerlik içerisindedir. İlk zamanlar bizzat halifeler bu Kurul’a başkanlık yaparken, sonrasında vezirler ve son olarak kadıyu’l-kudât’lar bu kuruma başkanlık yapmışlardır (Akıncı, 1998: 322).

Osmanlı adliye teşkilatı kendisinden önce kurulmuş İslâm devletlerindeki adliye teşkilatının bir devamı niteliğinde olmakla birlikte mevcut sistem zamana göre değişmiştir (Ekinci, 2005: 422). Kadılık kurumu İslâm tarihinin başlangıcından beri bulunmakla birlikte Abbasi döneminden itibaren sistematik bir şe-

kilde baş kadıya bağlanmıştır (Kurban, 2012: 96). Osmanlı Devleti'nde ise kadı İslam devleti içerisinde özgün bir yeri bulunan adliye ve mülkiye görevlisidir. Osmanlı'da kadılık, önceki İslâmi gelenekteki meslektaşlarına göre daha geniş yetkilerle donatılmıştır. Osmanlı yönetim sisteminde ilmiye sınıfına mensup olmakla birlikte onun kadar geniş yetki çerçevesine mensup bir memur bulunmamaktadır (Ortaçlı, 2007: 262). Osmanlı kadısının mülki, adli, askeri, belediye pek çok alanda yetkisi bulunmaktadır. Osmanlı kadısı sadece bir hakim değil, aynı zamanda faal bir idareci, mali memur, müfettiş, taşrada bir yöneticidir (Ortaçlı, 2007: 270).

Osmanlı'da ise bu tarz halkın idare ile ilgili şikâyetlerini aracısız iletebilecekleri bir kurum olarak divan-ı mezalim yerini divan-ı hümayun almıştır. Taşrada beylerbeyi ve sancakbeylerinde de Divan-ı Hümayunun küçük birer modelini oluşturacak divanlar bulunmaktadır (Ekinci, 2004: 19). Ekinci, kadınların Tanzi-mat'tan önce halkın devlet adamlarının zulümlerinden doğan şikâyetlerine bakmaya çekindiklerini belirtmektedir. Bunun nedeni ise verilecek kararlara oradaki nüfusun etki etmesidir. Bu nedenle her türlü tesirden etkilenmeden tavizsiz kararların verilebildiği bir merci olarak kadılar bu davaları Divan-ı Hümayun'a ve bunun taşradaki örneğini teşkil eden Paşa Divanlarına havale etmişlerdir (2004: 19).

Muhtesiplik kurumu bir diğer adıyla ihtisap emniyeti ise toplum düzenini korumak, toplumu iyiyi, güzele yöneltmek için kurulmuş bir kurumdur. İhtisap kurumunun ortaya çıkmasında İslam dininin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Tarih boyunca kurulan Müslüman devletlerinde ihtisap kurumunun önemli bir yeri olmuştur. Osmanlı'da "ihtisap emini" olarak adlandırılan bu kurum Selçuklular, Emeviler, Abbasiler, Memluklar gibi Müslüman devletlerde de yer almıştır (Kurban, 2012: 94-95).

İhtisap köken olarak hisbe ve muhtesib kelimelerine dayanmaktadır. Hisbe, sevap anlamında kullanılırken; muhtesip, hesap köküne dayanmakta ve hesap sorma, sorumluluk, mesuliyet anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla muhtesib, hesap sormak suretiyle sevap kazanan kimse anlamına gelmektedir. Bununla birlikte muhtesib sözcüğü kavram olarak önceden belediye işlerine bakan memur, polis anlamlarında kullanılmıştır (Abay, 2002: 3). İhtisap kurumu, İslam

toplumlarına özgü bir kurumdur. Muhtesip, sınırları devlet tarafından belirlenen konularda kadı gibi bir takım yetkilere sahiptir. Muhtesipler, tanık ve delil ile ispata ihtiyaç olmayan işlere bakmaktadır. Yerine getirilmesi gereken umumi ve nispeten kolay olan işleri kadı yerine muhtesip bakmaktadır. İhtisab işlerinde dava için muhtesibe müracaat edilir (Abay, 2002: 7-9).

Ombudsmanlık kurumunun kökenine ilişkin farklı yorumlar bulunmaktadır. Akıncı (1998), ombudsmanlık kurumunun Divan-ı Mezalim ve onun yöneticisi olan Kâdıl-kudâta benzer bir yapı olduğunu ve İsveç kralı 12. Charles'ın bu yapıdan etkilenerek ombudsmanlık kurumunu oluşturduğunu belirtmektedir. Pickl (1986: 37-46), ombudsmanlık kurumunun kurulmasında kâdıl-kudât kurumunun etkili olduğunu belirtmektedir. Eryılmazda (2015: 388), Osmanlılarda idareye karşı vatandaş şikâyetlerini dinleme görevinin Divan-ı Hümayun tarafından yerine getirildiğini belirtmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu da ombudsmanlık müessesinin Osmanlı Devleti'nin Divan-ı Hümayun uygulamalarından esinlenerek kurdurulduğunu kabul etmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017: 10).

Coşkun ve Günaydın (2015: 9-60), ombudsmanlığın kökenine ilişkin araştırmalarında İsveç kralı 12. Charles'ın ombudsmanlık makamını, Osmanlı Devletindeki Divan-ı Hümayun kurumundan ve sadrazamlık makamından uyarlayarak oluşturduğu sonucuna varmışlardır. Ombudsmanlık mekanizmasının oluşturulmasını sağlayan talimatın Türkçe çevirisini, Osmanlı Devletindeki uygulama ile karşılaştıran çalışmada, Yüksek Ombudsman'ın kralın mührünü taşıması, toplantılara başkanlık etmesi, kral adına emir verebilmesi, atama ve görevden alma yapabilmesi gibi görevlerin Osmanlı Devletindeki Sadrazamda da bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Kral 12. Charles, Divanı Hümayun'un denetim ve yargılamada üstlendiği fonksiyonu, sadrazamlık makamını uyarlayarak ülkesine taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

2. KAMU YÖNETİMİ PARADİGMASINDA YAŞANAN DEĞİŞİM VE OMBUDSMANLIK KURUMUNUN DÜNYADA YAYGINLAŞMASI

Klasik liberal devlet anlayışında hâkim olan sınırlı kamu yönetimi yapısının refah devleti anlayışı ile birlikte değişmesi sonucunda yönetim aygıtı aşırı büyü-

me dönemine geçmiştir. Yönetimin faaliyetlerinin artması ise yönetilenlerin şikâyetlerinin arttırılması sonucunu doğurmuştur. Vatandaşların devletten beklentileri artmıştır. Geleneksel denetim mekanizmalarını kamu yönetimi anlayışındaki değişimle birlikte vatandaşların yönetime ilişkin şikâyetlerine çözüm üretmekte yetersiz kalması yeni bir takım mekanizmaların ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır (Şengül, 2005: 128).

İkinci dünya savaşının ardından Avrupa devletlerinde kamu hizmeti anlayışının gelişmesiyle birlikte kamu yönetiminin kapsamının büyümesi sonucu idarenin daha iyi bir şekilde denetlenmesi ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaç diğer ülkeleri ombudsman kurumunun kuruluşuna sevk etmiştir (Erhürman, 2001: 371). Ombudsmanlık ilk olarak İsveç'te 18.yy başlarında ve sonrasında 20. yy başlarında Finlandiya'da kurulmasına rağmen diğer ülkelere yayılması bu dönem içerisinde gerçekleşmiştir. Erhürman, ikinci dünya savaşını ombudsman kurumu için bir dönüm noktası olarak görmektedir. Savaş sonrasında kurum önce Finlandiya'da kurulup sonrasında tüm dünyaya yayılmıştır (2001: 370).

İkinci dünya savaşı sonrasındaki dönemde insan hakları ile ilgili yaşanan gelişmelerin de ombudsmanlık kurumunun dünya genelinde yaygınlaşması ile arasında bir ilişki vardır. 1945 yılında BM'nin kurulması ile insan haklarının uluslararası alanda ele alınmasına yönelik somut bir adım atılmıştır. BM Antlaşmasının birinci maddesinde BM'nin amaçlarından birisinin de "ekonomik, sosyal, kültürel ve insancıl nitelikteki uluslararası sorunları çözüme ve ırk, cinsiyet, dil ya da din ayrımı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygının geliştirilip güçlendirilmesinde uluslararası işbirliğini sağlamak" olduğu belirtilmiştir .

İsveç'ten sonra ülkesinde ombudsmanlık sistemini uygulayan ilk ülke olan Finlandiya'dan sonra 1952 yılında Norveç'te ombudsmanlık kurumu kurulmuştur. Norveç bu tarihte öncelikle askeri ombudsman kurduktan sonra 1962 yılında Sivil Ombudsmanı kurmuştur. Daha sonra ise ombudsmanlık kurumu 1954'te Danimarka'da, 1957'de Almanya'da kurularak Kıta Avrupası'nda yaygınlaşmıştır. 1962'de ise Yeni Zelanda'da kurularak Avrupa ülkelerinden çıkmıştır. Yeni Zelanda'yı, Tanzanya (1966), Büyük Britanya (1967) takip etmiştir (Akıncı,1998; Tortop, 1998; Fendoğlu; 2012).

Ombudsmanlık kurumunun örgütlenmesi her ülkenin şartlarına göre değişmektedir. Yüzölçümü ve nüfusu büyük olan ülkelerde tek bir ombudsman başkanlığında örgütlenmek çok güçtür. Bu güçlüğü karşı koymak için daha esnek ve dinamik bir örgütlenmeye gidildiği görülmüştür. Dünyada her ülkenin kendi sistemi doğrultusunda yapılandığı ombudsmanlık kurumunun bir takım ortak özellikleri bulunmaktadır. Bunlar; yürütme organı karşısında bağımsızlık, parlamento tarafından atanma, vatandaşlar tarafından başvurma, eşit, adil ve hakkaniyet ölçüleri çerçevesinde değerlendirme, tavsiye niteliğinde karar alma olarak sıralanabilir (Tortop, 1998; Erhürman, 2000: 89; Akıncı, 1998).

Ombudsmanlık kurumunun ülkelere göre değişen özellikleri ise şu şekildedir: ombudsmanın kişilik özellikleri, yetkilerdeki farklılıklar, denetim yapabildikleri kurumlardaki farklılıklar, yargı organlarına başvurma imkanları, araştırma ve inceleme yöntemlerine ilişkin farklılıklardır (Tortop, 1998). İlgili farklılıkların en yoğun hissedildiği ülke şüphesiz ombudsmanlık kurumunun modern anlamda ilk kurulduğu ülke olan İsveç'tir.

İsveç'te dört tane parlamento ombudsmanı bulunmaktadır. Ayrıca hükümet tarafından atanan Tüketici Ombudsmanı, Erkek Kadın Eşitliği Ombudsmanı, Eşit Fırsatlar Ombudsmanı, Etnik Ayrımcılığa Karşı Ombudsman, Çocuk Hakları Ombudsmanı, Engelliler Ombudsmanı ve Basın Ombudsmanı bulunmaktadır (Bahadır, 2010; Doğan, 2014: 129). İsveç ombudsmanı diğer ülkelerdeki ombudsmanlık uygulamalarına göre en geniş yetkiye sahip ombudsmandır. Ombudsmanlık yetkileri idare, ordu ve adalet mekanizmalarını kapsamaktadır (Bahadır, 2010: 369). Türkiye de dahil olmak üzere bir çok ülkede ombudsmanlık kurumunun ordu ve yargıyı denetim alanı dışında tutmuşken, İsveç'te bu kurumların da denetime tabi olması bu ülkede ombudsmanlık kurumuna verilen önemi göstermektedir. Bununla birlikte ombudsmanlık kurumu İsveç'te ülke içerisinde bir kuruma verilmiş en geniş yetkilere sahiptir. İsveç'te ombudsmanlar yüksek yargı mensupları veya üst düzey bürokratik yapmış kişiler arasından seçilmektedir. Burada bu kişilerin dürüst, saygın, olgun ve güvenilir kişiler olması düşüncesi yatmaktadır (Doğan, 2014: 132).

İsveç'te parlamento ombudsmanlarının, kamu görevlilerinin hizmet sırasında görev ihmalı yapması durumunda soruşturma açma yetkileri bulunmakta-

dır (Akıncı, 1998: 311). Ombudsmanlar, görevlerini gerçekleştirirken her türlü bilgiye ulaşabilme, gerektiğinde inceleme yapabilme, sorumlu gördüğü görevliler hakkında ceza ve disiplin soruşturması açılmasını talep etme, yargıya başvurma, anayasaya aykırılık başvurusunda bulunma yetkilerine sahiptirler (Bahadır, 2010: 369-371). Ombudsmanlığın bu yetkilere sahip olmasına rağmen aldıkları kararların bağlayıcılığı yoktur. İdare, ombudsmanlık kararı doğrultusunda eylemini yapmak zorunda değildir. Kararlar tavsiye niteliğindedir. Bununla birlikte ilgili idarenin ombudsmanlıktan çekinmelerindeki en büyük sebep kuruma ilişkin hazırlanan raporların parlamentoya sunulması ve kamuoyuyla paylaşılmasıdır. Rapor ilgili komisyonlar tarafından incelendikten sonra parlamento sunulmakta ve gerek görülürse parlamento genel kurulunda tartışılmaktadır. Kararların basın yoluyla kamuoyuyla paylaşılması, kurumlar için kararların tavsiyeden çok zorunluluk gibi görülmesine yol açmaktadır (Bahadır, 2010: 371). Bununla birlikte tavsiye kararları, uzlaştırma gibi tutumların etkili olmadığı durumda etkinliği sağlamak üzere her ülke ombudsmanının kendisine göre bir çözüm geliştirdiğini belirtmektedir. Mesela İspanya'da kamu kurumları ombudsmanın kararlarına uymazlarsa uyuşmazlık yargıya taşınmakta ve yargı makamları karar alırken ombudsmanın tavsiye kararlarından faydalanmaktadırlar (Şengül, 2013: 82).

Büyük Britanya'da kurulan ombudsmanlık kurumu ise kendisinden önceki modellere benzemekle birlikte bazı alanlarda farklılaşmaktadır. Bu farklılıklardan en önemlisi halkın başvurusunu doğrudan ombudsmana yapamamasıdır (Fendoğlu, 2012: 7). Büyük Britanya'da başvurular öncelikle bir parlamentenin filtresinden geçmektedir. Büyük Britanya'da ombudsmanlık kurumunun gücünü arttırmak için ombudsmanlara parlamentonun bir memuru statüsü verilmiştir (Akıncı, 1998: 339).

Günümüzde bir çok ülkede mevcut olan ombudsman ismi ile bilinen kurumlar Erhürman'ın (2001: 297) sınıflandırmasına göre dört başlık altında toplanabilir. Bunlar; parlamento ombudsmanı, yerel yönetim ombudsmanı, özel görevli ombudsman ve uluslararası ombudsmandır (Erhürman, 2001: 297-298). Parlamento ombudsmanı, hangi kamu hizmetine özgü olursa olsun idarenin her türlü eylemini denetlemekle görevli iken, yerel yönetim ombudsmanları, belli bir yerel yönetimin coğrafi sınırları içerisindeki birim idaresinin eylemlerini denetlemek-

ten sorumludur. Yerel yönetim ombudsmanları parlamento ombudsmanlarının yetkilerinin birçoğunu kapsamaktadır. Yerel ombudsmanlar, belirli bir coğrafi bölgenin yönetim mekanizmasından kaynaklanan sorunlara hızlı ve etkin başvuru yapılabilmesi ve vatandaşların haklarının korunabilmesi için o bölgedeki yerel yönetim meclislerince seçilmektedirler. Yerel ombudsmanlıklar, eyalet, bölge, il gibi farklı düzeylerde örgütlenebilmektedirler (Kutlu vd., 2018: 21).

Özel görevli ombudsmanlar ise sadece belli bir konuda görevli olan ve idarenin sadece o konuda yaptığı eylem ve işlemleri denetleyen bir türdür (Erhürman, 2001: 297-298). Bu tür ombudsmanlar denetim alanına yönetimin sadece belirli bir alanının girdiği ve sadece belirli bir şikâyetçi grubun çıkarlarını korumakla sorumlu olan ombudsmanlardır (Sezen, 2001: 74). Uluslararası ombudsman ise belli bir uluslararası kuruluş çerçevesinde uluslararası denetim yapan ombudsmandır. Bu ombudsmanlardan en bilineni Avrupa Birliği içerisinde kurulan Avrupa Ombudsmanıdır. Avrupa Parlamentosu'nun 1979 tarihinde Avrupa Ombudsmanlığını kurma kararına rağmen Ombudsmanlığın kurulma hükümleri 1992 Maastricht Antlaşması'na kadar kararlaştırılamamıştır. Avrupa Ombudsmanlığı, ilk karardan 16 yıl sonra 1995 yılında kurulabilmiştir (Hansen, 2005: 13). Bununla birlikte özel sektör ombudsmanları da son dönemde popüler olmuştur. Bu tür ombudsmanlıkta özel sektör kuruluşu kendi personelinin işlemlerini müşterilerine denetletmektedir (Erhürman, 2001: 297-298). Bu ombudsmanlar tüketicinin haklarını korumak üzere kurulmaktadır. Bu ombudsmanlar ilgili sektör üyelerince atanmakta ve sektörde bir tür hakem rolü üstlenmektedirler. (Sezen, 2001: 75).

İngiltere, yerel yönetim kuruluşlarını ve bazı özel kamu hizmetlerini parlamento ombudsmanının görev alanı içinden çıkarmış ve bunlar için yerel yönetim ombudsmanları ve özel görevli ombudsmanlar oluşturmuştur (Erhürman, 2001: 314-315). Benzer şekilde İsveç'te pek çok özel görevli ombudsman vardır. Bunlardan bazıları yukarıda bahsedildiği gibi tüketici ombudsmanı, fırsat eşitliği ombudsmanı, etnik ayrımcılığa karşı ombudsman, çocuk ombudsmanı, özür-lü-ler ombudsmanı, basın ombudsmanıdır (Akıncı, 1998: 383-399). Ombudsman Avusturya'da bir ombudsman kurulu olarak örgütlenirken, İsveç ve Yeni Zelanda'da bir baş ombudsmanın başkanlığında birden çok ombudsmandan oluşan ombudsman kurumları vardır (Erhürman, 2001: 314-315).

3. TÜRKİYE'DE OMBUDSMANLIK KURUMUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE İŞLEYİŞİ

Türkiye'de ombudsmanlık ile ilgili ilk akademik çalışmalar 1970'li yıllara kadar geriye götürülebilmektedir. Ombudsmanlıktan ilk bahseden kişi Balta'dır (1970). Baylan ise 1978'de farklı ülkelerdeki ombudsmanlık kurumlarını inceleyerek Türkiye için nasıl bir formül geliştirilebileceğini tartışmıştır (Gökçe, 2013: 4). Çeşitli akademik çalışmalarda ombudsmanlık kurumunun gerekliliği farklı şekillerde ifade edilmiştir.

Fendoğlu (2013: 28-33), Türkiye'de mevcut yargısal denetimin sınırlı, pahalı, biçimsel, geç işlemekte ve etkisiz olduğunu belirtmektedir. İdari denetimin ise yönetimin yeniliklere kapalı olması, yöneticinin bir yandan kendi hatasını göstereceği için astın hatasını görmezlikten gelmesi gibi eksiklikleri bulunmaktadır. Parlamento denetiminde ise parlamenter sistemdeki yasamanın yürütme ile fiilen bütünleşmesi ile çoğu zaman fonksiyonsuz kalmaktadır. Bu nedenle yönetim-birey ilişkilerindeki uyumsuzlukları etkin ve hızlı bir şekilde çözmek amacıyla bağımsız denetim sistemlerinin önemini belirtmektedir. Fendoğlu'na göre yönetim-birey arasındaki etkin bir iletişim sağlayacak olan bu tarz kurumlar, idarenin yürüttüğü kamu hizmetlerinin kalitesini de arttıracaktır. Tüm bu hususlar bu mekanizmalara olan ihtiyacı göstermektedir.

Aydın, Taş ve Ersöz (2012: 86-87) ise ombudsman denetiminin yönetsel ve yargısal denetim yollarına bir alternatif değil, bu kurumların eksikliklerini tamamlayıcı bir mekanizma olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Aydın vd. ombudsmanlık kurumunun etkinliğinin yönetim ilkelere uygulanmasına da katkı sağlayacağını ileri sürmektedir. Ombudsmanlık kurumu kamu yönetiminin daha hesap verebilir, adil, şeffaf olmasına ve daha etkin ve kaliteli kamu hizmetlerinin sunulmasına katkı sağlayacaktır.

Erhürman (2001) Ombudsman kurumunun gerekliliğini üç başlıkta toplamaktadır. Bunlar;

- ◇ Ombudsmanın varlığının idareyi daha dikkatli olmaya zorlaması nedeniyle koruyucu işlev üstlenmesi

- ◇ Ombudsmanın incelediği olaylarda uyarıcı bir işlevde bulunacağı için düzeltici işlev üstlenmesi
- ◇ Ombudsman sunduğu raporlarda idarenin iyi işlemesine yönelik önerilerde bulunacağı için yol gösterici işlev üstlenmesi.

Kamu Denetçiliği Kurumuna yönelik ilk yasal çalışmalar 1982 Anayasası'nın hazırlanma sürecinde Ankara Üniversitesi öğretim üyelerince hazırlanan "Gerekçeli Anayasa Önerisi" ile gündeme gelmiştir. Bu öneride "Kamu Denetçiliği Kurumu"na yer verilmiştir (Gerekçeli Anayasa Önerisi, 1982: 137). Ancak kabul edilen anayasa metninde bu Kurul'a yer verilmemiştir (Abdioğlu, 2007: 90). Bu anayasa önerisinde ombudsmanlık kurumunun kurulması gerekçesi olarak, bu kurumun son dönemde hızla yayıldığı, artık çağdaş devlet düzeninde ortak bir kurum olduğu, yönetim-vatandaş ilişkisine katkı sağlayacağı, yönetime iyileştirici ve yönlendirici öneriler getiren bir kurum olacağı belirtilmiştir (Gerekçeli Anayasa Önerisi, 1982: 137).

1991 yılında TODAİE tarafından Türk kamu yönetimindeki eksiklikleri ve sorunları tespit ederek öneriler sunmak için hazırlanan KAYA raporunun denetleme bölümünde de Devlet Denetleme Kurulunun bir kamu denetçisi (ombudsman) gibi işlev görmesini sağlayacak yasal düzenlemelere gidilmesi önerisinde bulunulmuştur (TODAİE, 1991: 43). Beş yıllık kalkınma planlarında da ombudsmanlık sisteminin kurulmasına yönelik önerilerin olduğu görülmektedir. Özellikle yedinci kalkınma planında devlet-vatandaş ilişkilerinde vatandaş odaklı bir yönetim anlayışının getirilmesi, açıklık ilkesinin esas alınması ve gereksiz formalitelerin kaldırılmasına yönelik bir yönetim anlayışı kurulması hedeflendiği görülmektedir (DPT, 1996: 117). Bu kapsamda Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) çerçevesinde yürütülen "Kamu Hizmetlerinde Etkinliğin Arttırılması Projesi" kapsamında yapılacak düzenlemeler arasında Kamu Denetçisi (ombudsman) sisteminin kurulması yer almaktadır (DPT, 1996: 283). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında yürütülen aynı projede Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulmasına yönelik öneriler yer almıştır (Abdioğlu, 2007: 82; DPT, 2000: 193). Bu çerçevede gerekli altyapının oluşturularak sistemin istisnasız olarak tüm idari eylem ve işlemleri kapsamına önem verilecektir (DPT, 2000: 193).

1980 sonrasında kamu yönetimi alanında dünyada yaşanan paradigma değişimi ekseninde gerekli olan değişimleri yapmak için Türk kamu yönetimine bir takım hamleler yapılırsa da en büyük adımın Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı olduğu söylenebilir. Bu tasarımın teorik arka planının ABD'de 1960'larda ortaya çıkan Chicago Ekonomi Okulu ve Kamu Tercihi Okulu düşüncelerine dayanan ve özel sektör tekniklerinin kullanılması, performans ölçümü, çıktı kontrolü, müşteri odaklılık, rekabet, âdemi merkezileşme gibi konulara eğilen yeni kamu yönetimi anlayışı ilkelerine dayandığı söylenebilir (Al, 2004: 183; Özer, 2015: 154). Tasarı ilk maddesinde kanunun amacını şu şekilde belirtmektedir:

“Bu Kanun, katılımcı, saydam, insan hak ve özgürlüklerine dayalı bir kamu yönetiminin kurulması; adil, süratli, kaliteli, etkili ve verimli bir şekilde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla, bakanlıkların ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının teşkili, kaldırılması, mevcutların bölünmesi veya birleştirilmesi ve yeniden yapılandırılması; merkezi idare ile mahalli İdarelerin teşkilat, görev, yetki ve kaynak dağılımı ile bunlar arasındaki ilişkilerin esas ve usullerini düzenler”.

Tasarıda yeni yönetim yapısına uygun olarak denetimin de büyük ölçüde değiştirildiği görülmektedir. Bu kapsamda “mevzuata uygunluk” denetiminin yerine “mali denetim” ve “performans denetimi” getirilmektedir. Bununla birlikte bilgi edinme, saydamlık gibi ilkeleri getirerek denetim sürecine yeni aktörlerin katılmasının önünü açmaktadır (Al, 2004: 192). Denetim anlayışındaki değişiminde etkisiyle tasarımın 42. Maddesinde halk denetçiliği kurumunun getirilmesi önerisinde bulunmaktadır. 42. Madde şu şekildedir:

“Her ilde, il özel idaresi, belediye ve köy idareleri ile bu idarelerin kurdukları birlik, işletme ve özel hukuk hükümlerine tabi olmayan diğer yerel yönetim kuruluşlarının gerçek ve tüzel kişilerle ilgili işlem ve kararlarının hukuka uygunluğunu değerlendirmek, aralarındaki anlaşmazlıkların çözümüne yardımcı olmak üzere bir halk denetçisi seçilir..”

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, bazı gerekçelere bağlı olarak yasalaşma şansı bulamadığı için mahalli idarelere ilişkin halk denetçiliği (ombuds-

man) düzenlemesi de uygulamaya geçirilememiştir. Ancak sonrasında ombudsmanlık kurumunun kurulmasına yönelik baskılar devam etmiştir. Avrupa Birliği Konseyi tarafından 2006 yılında hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesinin “Kısa Vadeli Öncelikler” başlığında da Ombudsmanlık sisteminin kurulması tavsiyesinde bulunulmuştur (www.ab.gov.tr).

Türkiye’de ombudsmanlık kurumunun kurulmasına yönelik ilk komisyon çalışmaları ise 1990’lı yıllarda başlamıştır. Bu dönemde insan haklarının korunmasına yönelik çalışmaların da etkin olması ile ombudsmanlık kurumunun kurulmasına yönelik öneriler önce bu dönemde hazırlanan 7. beş yıllık plana alınmış, sonra da 55. Hükümet döneminde Adalet Bakanlığı bünyesinde ilk kez bir “Ombudsman Yasa Tasarısı Taslağı Hazırlama Komisyonu” oluşturulmuştur. Komisyon, taslak çalışmalarını, “Kamu Sözcülüğü Kanun Tasarısı Taslağı” adı altında, 12 Ağustos 1998 tarihinde tamamlamıştır (Erhürman, 2000: 156). Sonrasında ise 14 Eylül 2000 tarihinde bu taslak yasalaşmadan üzerinde bir takım değişiklikler yapılarak 57. Hükümet döneminde Bakanlar Kurulunca “Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı” adı altında yeni bir tasarı kabul edilmiş ve bu tasarı TBMM’ye gönderilmiştir. Ancak tasarı ilgili komisyonlar tarafından görüşülmediği için kadük olmuştur (Yağmurlu, 2018: 180).

Bir sonraki ombudsmanlık kurma girişimi ise 2006 yılında olmuştur. 15.06.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulu’na 5521 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu kabul edilmiştir (Yağmurlu, 2018: 180). Ancak dönemin Cumhurbaşkanı Sezer, Anayasa değişikliği yapılmaksızın TBMM’ye bağlı bir ombudsmanlık kurulamayacağını belirterek Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nu tekrar görüşülmek üzere TBMM’ye geri göndermiştir. Sonrasında kanun TBMM tarafından kabul edilerek meclisçe kanunlaştırılmıştır. Bununla birlikte söz konusu kanun cumhurbaşkanı Sezer ve 123 milletvekili tarafından açılan iptal davası neticesinde Anayasa Mahkemesinin, 25.12.2008 tarihli ve E.2006/140, K.2018/15 sayılı kararı ile, 28.09.2006 tarihli ve 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’nun tümünü oybirliği ile iptal etmiştir (www.resmigazete.gov.tr).

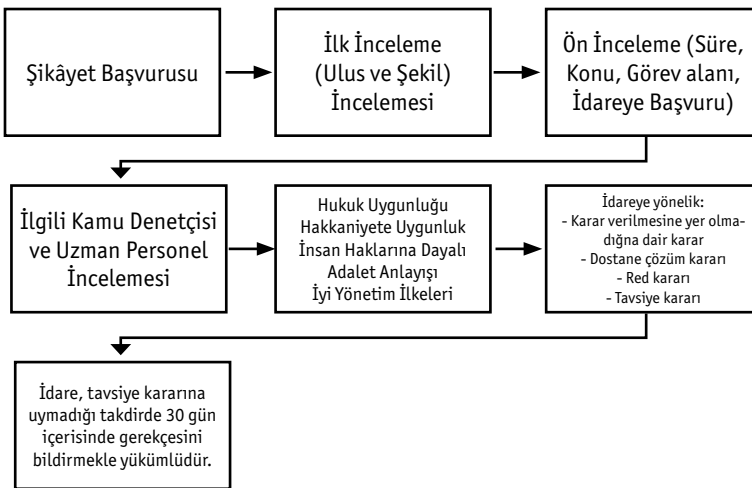
Kamu Denetçiliği Kurumu’nun kurulması için 12.09.2010 tarihini beklemek gerekmiştir. Bu tarihte yapılan halk oylaması sonucunda yapılan Anayasa deği-

şikâyeti ile kurumun kurulması kesinleşmiştir. 14.06.2012 tarihinde TBMM Genel Kurulu'nda 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu kabul edilerek yasalaşmıştır. 29.06.2012 tarihinde ise Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 27.11.2012 tarihinde ise TBMM Genel Kurulu'nda yapılan oylama sonucunda Yargıtay Üyesi Mehmet Nihat Ömeroğlu ilk ombudsman seçilmiştir.

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Kuruluş, Görev ve Çalışma İlkelerinin yer aldığı ikinci bölümde yer alan beşinci maddesinde kurumun görevi şu şekilde tanımlanmaktadır: "Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir". Kurum, belirtilen görevleri yerine getirmek amacıyla Baş denetçilik ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır. Kurumda, bir Baş denetçi ve beş denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personel görev yapar. Kurum, Baş denetçi tarafından yönetilir ve temsil edilir (6328 Sayılı Kanun/Madde 4).

Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin işlem ve eylemleri sonucunda mağdur duruma düşen kişilerin başvurusu ile harekete geçmektedir. Başvurunun izlediği yol aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

Şekil 1: Ombudsmanın Çalışma Şeması

Ombudsmanlık kurumuna yapılan başvurular, kural olarak dava açmadan önce yapılmalıdır. Ancak bu durum ombudsmanlık kurumuna başvuranın dava açma hakkını elinden almaz. Bununla birlikte mağdur olan kişinin dava açma süresi başvurunun yapıldığı andan itibaren durur (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017: 26). Başvuru incelendikten sonra ise karara bağlanması ve ilgiliye tebliğ edilmesi tarihinden itibaren duran dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye devam eder (6328 Sayılı Kanun/Madde 21).

Ombudsmanlığa başvuru yapılabilmesi için ilk olarak menfaati ihlal edilen kişinin ilgili kamu kurumuna elden, posta, e-posta, faks ve e-başvuru sistemi aracılığı ile yazılı olarak başvuru yapması gerekmektedir. Kuruma yapılan başvuru ilk olarak usul ve şekil incelemesinden geçmektedir. Bu incelemede başvuru için gereken evrakların eksiksiz olup olmadığı kontrol edilmektedir. Başvuru evrakları eksiksiz ise başvuru dosyası ön incelemeye alınmaktadır. Ön incelemede başvuru süre, konu ile ilgili dava açılıp açılmadığı, kurumun görev alanına girip girmediği ve başvurudan önce konu ile ilgili idareye dilekçe verilip verilmediği ile ilgili ön incelemeye tabi tutulur (Yönetmelik¹/ Madde 19). Ön incelemede başvuranın idari başvuru yollarını tüketmediği anlaşılırsa başvuru idareye gönderilir. Başvurunun eksik belge veya ombudsmanın görev alanına girmeyen bir konuda yapıldığı tespit edilirse incelenemezlik kararı verilmektedir. (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017: 58; Yönetmelik/Madde 20). Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile re'sen imzaladığı kararlar ve emirler, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askeri nitelikteki faaliyetleri Kamu Denetçiliği Kurumunun görev alanı dışında bırakılmıştır (6328 Sayılı Kanun/Madde 5/2).

Belirtilen şartları taşıyan başvurunun incelemesine başlanır. Bunun için başvuru dosyası konusuna göre dosya, ilgili Kamu Denetçisine gönderilir. Dosyanın incelemesine ilgili Kamu Denetçisi ve uzman personel tarafından başlanır. İlgili denetçi ve personel idarenin işlem ve eylemlerini, kamu personelinin tutum ve davranışlarını, hukuka uygunluk, hakkaniyete uygunluk, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içerisinde ve iyi yönetim ilkelerine uygunluk ölçütlerini takip ederek incelemesini yapar. Hakkaniyete uygunluk, idarenin gerçekleştirdiği eylem

¹ Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

ve işlemlerin mevzuata uygun olsa dahi hak, kamu vicdanı ölçülerinin dikkate alınıp alınmadığının incelenmesidir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017: 43).

İyi yönetim, belirli bir faaliyeti yerine getirmek için öngörülen usul ve kurallara uygun hareket edilmesi (Karakul, 2015: 62), olarak tanımlanabilirken, iyi yönetim ilkeleri söz konusu iyi yönetimin gerçekleşmesi için denetim ölçütü olarak kullanılan ilkeler olarak adlandırılabilir. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 6. Maddesinde bu ilkeler şu şekilde sıralanmaktadır:

“Kurum, inceleme ve araştırma yaparken idarenin, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde; kanunlara uygunluk, ayrımcılığın önlenmesi, ölçülülük, yetkinin kötüye kullanılmaması, eşitlik, tarafsızlık, dürüstlük, nezaket, şeffaflık, hesap verilebilirlik, haklı beklentiye uygunluk, kazanılmış hakların korunması, dinlenilme hakkı, savunma hakkı, bilgi edinme hakkı, makul sürede karar verme, kararların gerekçeli olması, karara karşı başvuru yollarının gösterilmesi, kararın geciktirilmeksizin bildirilmesi, kişisel verilerin korunması gibi iyi yönetim ilkelerine uygun işlem ve eylem ile tutum veya davranışta bulunup bulunmadığını gözetir ve iyi yönetim ilkelerine uyar.”

Kurum inceleme neticesinde, karar verilmesine yer olmadığına dair karar, dostane çözüm kararı, ret kararı ve tavsiye kararı verebilmektedir (Yönetmelik/Madde 31). Karar verilmesine yer olmadığına dair karar, başvuranın başvurusundan vazgeçmesi, şikayetçinin gerçek kişi ise ölümü/tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi, inceleme sürerken başvuru sahibinin aynı konuda dava açması durumunda verilen karardır. Dostane çözüm kararı, başvuru talebinin idare tarafından yerine getirilmesi, sorun çözüldüğü için şikayetten vazgeçilmesi ve ilgili tarafların başvurunun çözümlendiğini kuruma iletmesi neticesinde verilen karardır (Yönetmelik/Madde 33/A). Ret kararı, başvuru sahibinin haklı bulunmaması, idarenin hukuka ve hakkaniyete uygun davrandığının tespit edilmesi neticesinde varılan karardır (yönetmelik madde 33). Tavsiye kararı ise başvuru sahibinin haklı olduğu, idarenin hukuk ve hakkaniyete aykırı davrandığının

tespit edilmesi halinde ombudsmanlık kurumunun idareye hatalı davranışının kabulü, zararın tazmini, mevzuat değişikliği önerisinde bulunulması, şikayete konu edilen işlemin geri alınması, kaldırılması, değiştirilmesi veya düzeltilmesi yönünde öneriler içeren karardır (Yönetmelik/Madde 32).

Tavsiye kararı idareye tebliğ edildikten sonra idare karara uyup uymayacağını yazılı olarak kuruma bildirmektedir. Tavsiye kararına uyması halinde hangi eylem ve işlemleri gerçekleştirdiğini, tavsiye kararına uymaması halinde ise gerekçesini 30 gün içerisinde ombudsmanlığa yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür (6328 sayılı Kanun/Madde 20/3). Bununla birlikte tavsiye kararına uymama gerekçesi yetersiz olarak görülen idarenin TBMM Karma Komisyonuna davet edilerek izahat vermesi gerekir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017: 49).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2018 faaliyet raporu verilerine göre (62-65), 17.585'i 2018 yılında olmak üzere 2013 yılından itibaren toplam 59.567 başvuru yapılmıştır. 2018 yılında yapılan şikayet başvuruları incelendiğinde konu bazlı olarak en fazla başvuru %26,76 ile önceki dönemlerde de olduğu gibi kamu personel rejimi alanında yapılmış, bunu %24,56 ile çalışma ve sosyal güvenlik alanı ve %11,82 ile eğitim-öğretim, gençlik-spor alanları takip etmiştir.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışma kapsamında "Ombudsman ve Kamu Denetçiliği Kurumu" anahtar sözcükleri temel alınarak tarama yapıldığında 02.02.2019 tarihi itibarıyla mevcut 152 lisansüstü tez gösterilmektedir. Bu tezlerden 107'si erişime açıktır. 107 tezden "ombudsmanlık" kavramı temelinde sınırlandırma yapıldığında 63 tez kalmıştır. Erişime açık olmayan 45 tezden ise yine "ombudsmanlık" kavramı temelinde sınırlandırma yapıldığında 24 tez kalmıştır. 24 tezden 16'sına Selçuk Üniversitesi Kütüphanesi aracılığıyla TÜBESS üzerinden erişilmiştir. 8'ine ise yazarları tarafından bir süreliğine erişim kısıtlandığı için erişilememiştir. 1 teze ise TÜBESS üzerinden iki kere erişim sağlanmasına rağmen yanlış tez ulaştırıldığı için erişim sağlanamamıştır. Bu kapsamda erişimi sağlanan toplam tez sayısı 78'dir.

Türkiye'de lisansüstü düzeyde hazırlanmış olan tezlerin belirlenmesi ve nitelik ve niceliğine göre değerlendirilmesi sonucunda; tezlerin yayın yılı, tezlerin

yayınlandıkları bilim dalları, danışman unvanları, tezin türü (doktora ve yüksek lisans) tezin konu alanı, tezin dili, yayınlandığı üniversite, tezin yöntemi ölçütleri doğrultusunda dağılımların frekans, yüzde değerlerini gösteren tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Bulgular bölümü, lisansüstü tezlerin yayınlandıkları yıllara ve üniversitelere göre dağılımı; tez türleri ve yayınlandıkları bilim dallarına göre dağılımı gibi başlıkları içermektedir.

Tablo 1: Tezlerin Yıl Aralıklarına Göre Dağılımı

Yıl Aralığı	Toplam Frekans	%
1945-1997	1	1,3
1997-2011	33	42,3
2012-2019	44	56,4
Toplam	78	100,0

Tezlerin yayın yılları incelendiğinde; 1997 yılından 2019 yılına kadar erişim sağlanabilen toplamda 78 lisansüstü tez hazırlanmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi, kurumun kuruluş tarihi olan 2012 yılına kadar 34 tez hazırlanmıştır. Bu tezlerin içeriğine bakıldığında genel olarak diğer ülkelerdeki ombudsmanlık uygulamalarını ele alarak ülkemiz için nasıl bir formül geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulduğu görülmektedir.

Birinci yıl aralığının 1945 yılında başlatılmasının nedeni, ilk ombudsmanın İsveç'te 18.yy başlarında ve 20.yy başlarında Finlandiya'da kurulmasına rağmen diğer ülkelere yayılmasının ikinci dünya savaşı sonrasında olmasıdır. İkinci dünya savaşının ardından Avrupa devletlerinde kamu hizmeti anlayışının gelişmesiyle birlikte kamu yönetiminin kapsamının büyümesi sonucu idarenin daha iyi bir şekilde denetlenmesi ihtiyacı doğmuş ve bu ihtiyaç diğer ülkeleri ombudsman kurumunun kuruluşuna sevk etmiştir (Erhürman, 2001: 371).

Ombudsmanlık, Türkiye'de kamu yönetimi ve yönetim hukuku alanında 1970'lerden itibaren akademik düzlemde tartışılmaya başlanmıştır (Sezen, 2001: 72). Bununla birlikte ombudsmanlık ile ilgili erişilebilen ve yayınlanan ilk tez 1997 yılında hazırlanmıştır.

Son aşama olarak kurumun kurulma tarihinden sonrası olan 2012 yılı ve sonrası ele alınmıştır. Bu dönemde ise toplam 44 tez hazırlandığı görülmektedir.

1997-2011 dönemine göre 2012 yılından günümüze kadar olan 7 yıllık süreçte 2012 öncesine göre daha fazla tez çalışması yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2: Tezlerin Lisansüstü Türlerine Göre Dağılımı

Lisansüstü Türü		Frekans	%
	Yüksek Lisans	64	82,1
	Doktora	14	17,9
	Toplam	78	100,0

1997 yılından 2019 yılına kadar erişim sağlanabilen toplam 78 lisansüstü tezin %82'si yüksek lisans tezi iken; %17'si doktora tez çalışmasıdır. Ombudsmanlıkla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin genellikle yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. İlgili yüksek lisans tezlerinin ise içerik olarak farklılaşmadığı görülmektedir. İlgili tezlerin konu başlığı bağlamında genel olarak ombudsmanlık kurumunun gerekliliği, özellikleri, görev ve yetkileri, farklı ülke uygulamaları ve çeşitli ülkelerdeki farklı ombudsmanlık modellerinin Türkiye'de uygulanabilirliği üzerine hazırlandığı görülmektedir. Bu nedenle ombudsmanlık kurumunun ihtiyaç ve eksiklerinin saptanarak sunulması açısından yenilikçi doktora tezlerine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Tezlerin Yayınlandığı Dile Göre Dağılımı

Dil		Frekans	%
	Türkçe	73	93,6
	İngilizce	5	6,4
	Toplam	78	100,0

Tezlerin yayınlandığı dile göre dağılımlarına bakıldığında İngilizce ve Türkçe yayınlanmış olan tezlerin yer aldığı görülmektedir. Tablo 3'te tezlerin %93,6'sının Türkçe, % 6,4'ünün ise İngilizce dilinde olduğu görülmektedir. Yayınlanan tezlerin bulunduğu üniversitenin ilgili bölümünde İngilizce eğitim verilmektedir. Ombudsmanlık ile ilgili yeni çalışmaların ve özellikle Türkiye'deki ombudsman-

lık kurumu uygulamalarının dünyada tanıtılması açısından İngilizce dilinde yayınlanan tezler ayrı bir önem atfetmektedir. Bu nedenle ombudsmanlık konusu ile ilgili İngilizce tez çalışmalarının sayısı arttırılmalıdır.

Tablo 4: Tezlerin Danışman Ünvanlarına Göre Dağılımı

Yüksek Lisans		Lisansüstü		Toplam Yüzde (YL)		Yüzde (DR)
		Doktora				
Danışman	Dr Öğr Üy	28	1	29	43,8	7,1
	Doçent	14	2	16	21,9	14,3
	Profesör	22	11	33	34,4	78,6
Toplam		64	14	78		

Tablo 4'te tezlerin danışmanlarına göre dağılımı incelendiğinde doktora tezlerinin %78,6'sının danışman unvanı Profesör'dür. Doktora tezlerinde doçent danışmanların yüzdesi 14,3 iken; Dr. Öğr. Üyelerinin yüzdesi 7,1'dir. Yüksek lisans tezlerinde ise doktora tez danışmanlığı istatistiklerinin tam tersi bir şekilde Dr. Öğretim Üyeleri danışmanlık olarak en fazla yüzdeye sahiptir. Dr. Öğr. Üyesi %43,8 iken, doçentlerin oranı %21,9, Profesörlerin ise %34,4'tür.

Tablo 5: Tezlerin Seçilen Yönteme Göre Dağılımı

Yöntem		Frekans	Yüzde
	Yok	67	85,9
	Nicel	7	9,0
	Nitel	2	2,6
	Karma	2	2,6
	Toplam	78	100,0

Araştırma konularına göre seçilen yöntemler farklılaşmaktadır. Nicel ve nitel araştırmacılar seçtikleri konuya göre bir çalışma tasarlar, veri toplar, verileri analiz eder ve yorumlarlar. Nitel araştırmacılar, dar anlamda bir soru odaklı araştırma yapmaktan ziyade belirli bir bakış açısından kuramsal-felsefi paradigma

hakkında sorgulayıcı ve keşfedici ve anlamaya yönelik bir araştırma yürütürler. Nitel araştırmacılar var olan kuramlardan yararlanarak yeni kuramlar oluşturmaya çalışırlar (Neumann, 2006: 22). Nicel araştırmacı ise kuramdan yararlanarak başlangıçtaki araştırma sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır. Nicel veriler, sayılarla açıklanan dünya bilgisi veya başka bir ifadeyle sayı sistemi yapısını verilere dayatmaktır (Punch, 2016: 57). Keşfedici olmaktan öte indirgemeci ve tahmine dayalı bir araştırma yürütmektedirler. Nicel araştırmada ölçme esastır, nitel araştırmada yorumsama esastır. Nicel araştırmalarda veriler kesin ölçümlerin sağlandığı sayısal veriler iken; nitel araştırmalarda veriler gözlemler ve görüşmelerde yer alan sözcük ve imajlardan ibarettir.

Karma yöntem araştırması ise “araştırmacı veya araştırma ekibinin, anlama ve doğrulamanın genişliği ve derinliği amacıyla nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının bileşenlerini (örnek, nitel ve nicel bakış açıları, veri toplama, analiz ve çıkartım tekniklerinin kullanımı) birleştirdikleri bir araştırma türüdür” (Johnson vd, 2007 akt. Dede ve Demir, 2011: 4).

Lisansüstü tezlerin yöntem durumlarına göre dağılımları incelendiğinde nitel, nicel ve karma yöntemler kullanıldığı görülmüştür. Araştırma kapsamında incelenen tezlerde yöntem başlıklarının analizi sonucunda 78 tezden 67’sinde (%85,9) yöntem bölümünün bulunmadığı görülmektedir. İlgili tezlerin çoğunda yöntem başlığı bulunmazken, bir kısmında yöntem başlığı bulunmakta ancak çalışmada hangi yöntemin kullanıldığı, verilerin nasıl analiz edildiği, çalışmada hangi yolların izlendiğine ilişkin mevcut bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tezler de yöntem yok kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir. Yöntem bölümü bulunan lisansüstü tezlerin ise 7’si (%9,0) nicel yöntem kullanırken, 2’si (%2,6) nitel yöntem, 2’si (%2,6) karma yöntem kullanmıştır. Lisansüstü tezlerin yöntemlerine göre analizlerinin yapılması sonucunda elde edilen en önemli sonuç tezlerde yöntem problemlerinin olmasıdır.

Tablo 6: Tezlerin Çalışma Alanına Göre Dağılımı

Çalışma Alanı	Frekans	%
İşletme	2	2,6
Maliye	3	3,8
Halkla İlişkiler	2	2,6
Kamu Hukuku	15	19,2
Kamu Yönetimi	51	65,4
Diğer	5	6,4
Toplam	78	100,0

Tezlerin çalışma alanına göre dağılımlarına bakıldığında tahmin edileceği gibi büyük bir yüzdenin kamu yönetimi alanında olduğu görülmektedir. Tezlerin %65,4'ü (51), kamu yönetimi alanındadır. Kamu yönetimi alanından sonra ombudsmanlık konusunu en çok çalışılan alan kamu hukuku alanıdır (%19,2). Sonrasında ise maliye, halkla ilişkiler, işletme alanındakilerin çalıştığı görülmektedir. Diğer kategorisinde ise muhasebe, güvenlik stratejileri, çalışma ekonomisi, Avrupa Birliği, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanları yer almaktadır. Bu alanlardan sadece birer tane tez olduğu için diğer kategorisi içerisine alınmıştır.

Tablo 7: Tezlerin Konu Başlıklarına Göre Dağılımı

Konu Başlıkları	Frekans	%
Ülke Uygulamaları	6	7,7
Yerel Ombudsmanlık	5	6,4
Türkiye Uygulaması	28	35,9
Kurumsal/Hukuksal Yapı	14	17,9
Bir Ülke Uygulaması	4	5,1

Konu Başlıkları	Frekans	%
İnsan Hakları	3	3,8
Halka İlişkiler	3	3,8
Etkinlik	2	2,6
AB ve Türkiye’de Ombudsmanlık	3	3,8
İdari Yargı Açısından Ombudsmanlık	3	3,8
Diğer	7	9,0
Toplam	78	100,0

Akademik olarak ombudsmanlık ile ilgili hazırlanmış lisansüstü tezlerin konu alanlarına göre incelenmesinde “Türkiye uygulaması” başlığının %35,9 (28) oran ile en fazla çalışılan konu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tezlerin %17,9 (14) ise kurumun kurumsal ve hukuksal yapısı ile ilgilidir. Bu iki başlık benzer olup aynı başlıkta toplanabilecekken tez başlığı ve anahtar kelimelerden hareketle ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Dolayısıyla bu iki başlığın benzer başlıklar olduğunu dikkate aldığımızda tezlerin %53,8’nin yani yarısından fazlasının aynı konu başlığında ele alındığını görmekteyiz. Bu konulardan sonra tezlerin %7,7’sinin (6) ülke uygulamaları ile ilgili olduğu, %6,4’ünün (5) yerel ombudsmanlık ile ilgili olduğu görülmektedir. %5,1 (4) ise bir ülkede uygulanan ombudsmanlık kurumu ile ilgilidir.

1960’lardan itibaren yerli ve yabancı literatürde geniş bir çalışma alanına sahip olan ombudsmanlık kurumunun günümüze kadar farklı konu başlıklarında incelendiği görülmektedir. Genel olarak ombudsmanlık kurumunun varoluş nedenlerini, görev ve yetkilerini (Akıncı, 1998; Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997; Rowat, 1965); ülke tecrübelerini (Volio, 2003; Orfield, 1966; Weeks, 1970); farklı politika alanlarındaki uygulamalarını (Mackenney, S. ve Fallberg, L., 2004; Ege, K.J., 1970) ele alan çalışmalara rastlanmaktadır. Bununla birlik-

te ombudsmanlık kurumunun etkinliğini (Fowlie, 2003; Office of the Toronto Ombudsman, 2015; Male, 2003; Acker ve Bouckaert, 2018) ve bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilişkisini ele alan (Hyson, 2010; Lezcano ve Olivera, 2009) farklı çalışmalar sınırlı da olsa bulunmaktadır.

Türkçe literatüre bakıldığında ise ombudsmanlık kurumuna yönelik yapılan akademik çalışmaların genellikle ombudsmanın varoluş nedenleri, görev ve yetkileri, çeşitli ülke uygulamaları ve farklı kamu politikası alanındaki uygulamalarını ele alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Son yıllarda Türkçe literatürde, Sobacı ve Köseoğlu'nun (2014) Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türkiye'de medya desteğine sahip olup olmadığını incelediği ve yine Sobacı ve Köseoğlu'nun (2016) Kamu Denetçiliği Kurumu'nun twitter adresi üzerinden sosyal medya kullanımını analiz ettiği çalışmalar dışında ombudsmanlık kurumunun farklı yönlerini ele alan çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Ombudsmanlık kurumunun artık Türkiye'de yaşama geçtiği düşünüldüğünde politik ve yasal kültür bağlamında ombudsmanlığın uygulanabilirliği, ombudsmanın etkinliği, ombudsman ve bilgi teknolojileri arasındaki ilişki ve benzeri şekilde ombudsmanlık kurumunu farklı yönleri ile ele alacak akademik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde kurulmasına yönelik ilk siyasal çalışmalar daha öncesine dayanmakla birlikte 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği ile kurulması kesinleşen ve 2011 yılında hazırlanan kanun tasarısı 14 Haziran 2012 tarihinde TBMM'de 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu olarak kabul edilmiş ve 15 gün sonra 29 Haziran 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu'na (Ombudsmanlık) yönelik günümüze kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak yapılan çalışmaların içerik analizine yönelik bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışma mevcut çalışmalarını lisansüstü tezlerin incelenmesi başlığı ile sınırlayarak günümüze kadar yapılan lisansüstü tezleri, üniversite, yıl, işlenen alt konu, alan, kullanılan yöntemleri incelenerek içerik analizi yapılmış, elde edilen veriler yüzde ve frekansa dayalı olarak tablo, grafiklerle yorumlanmıştır.

Çalışma kapsamında "Ombudsman, Kamu Denetçiliği Kurumu" anahtar sözcükleri temel alınarak bugüne kadar yapılmış 78 doktora ve yüksek lisans

tezi örneklem alınmıştır. Bu tezlerin 63'üne Yüksek Öğretim Kurumu'nun Ulusal Tez Merkezi internet sitesinden, 15 tane erişime açık olmayan teze Selçuk Üniversitesi kütüphanesi aracılığıyla TÜBESS üzerinden erişim sağlanmıştır. Ancak mevcut sınırlılıklar nedeniyle 9 teze erişim sağlanamamıştır. Sonuç olarak toplamda erişimi sağlanan toplam 78 teze içerik analizi yapılmıştır.

Çalışma sonuçlarına göre kurumun kuruluş tarihi olan 2012 yılından önce toplam 34 tez hazırlanmışken, 2012 sonrası 44 lisansüstü tez hazırlanmıştır. Genel olarak tezlerin 64'ü yüksek lisans, 14'ü doktora tezlerinden oluşmaktadır. Yöntem açısından 78 tezin 67'sinde yöntem bölümünün bulunmadığı, yöntem bölümü bulunan tezlerde ise yeterli bilgi verilmediği görülmüştür. Konu alanları açısından ise 28 tezin Türkiye uygulaması ve 14 tezin kurumsal/hukuksal yapı ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu iki başlık benzer olup aynı başlıkta toplanabilecekken tez başlığı ve anahtar kelimelerden hareketle ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Benzer başlıklar olduğunu dikkate aldığımızda 78 tezin yarısının benzer konuda ve benzer şekilde hazırlandığı gözlenmiştir.

1960'lardan itibaren yerli ve yabancı literatürde geniş bir çalışma alanına sahip olan ombudsmanlık kurumunun günümüze kadar farklı konu başlıklarında incelendiği görülmektedir. Bununla birlikte Türkçe literatüre bakıldığında ombudsmanlık kurumu konusunda yapılan çalışmalar bir kısır döngü içerisinde kalmıştır. Yapılan çalışmalar genel olarak kurumun varoluş nedenleri, görev ve yetkileri ve ülke uygulamalarını ele almaktadır. Çalışmada incelenen lisansüstü tezlerde de kurumun varoluş nedenleri, görev ve yetkileri ve ülke uygulamaları konuları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Artık ombudsmanlık kurumunun Türkiye'de yaşama geçtiği düşünüldüğünde ombudsmanlık kurumunu farklı yönleri ile ele alacak akademik çalışmalara (ombudsmanlık kurumunun bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilişkisi, etkinliği, politik ve yönetsel kültür bağlamında uygulanabilirliği gibi) ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Çalışmada incelenen lisansüstü tezlerin büyük bir kısmında yöntem bölümünün bulunmadığı görülmüştür. Lisansüstü tezlerde yaşanan yöntem eksikliği ve özgün konu çalışılmaması sorunlarından hareketle, ombudsmanlık konusundaki çalışmaların sorun odaklı olması, çalışmaların uygun bir kavramsal ve kuramsal bir çerçeveye oturtulması, araştırmaların bilimsel yöntemleri göz önünde bulun-

durarak hazırlanması ve çalışmalarda özgün konulara yer verilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Sadece lisansüstü tezleri alması bu çalışmanın sınırlılığıdır. Bundan sonraki çalışmalarda Türkiye'de ombudsmanlık ile ilgili tez, kitap, kitap bölümü, makale ve bildirilerin bir bütün olarak inceleneceği bir çalışmanın yapılması, ombudsmanlık ile ilgili çalışmaların genel bir profilinin oluşturulması ve eksikliklerin saptanarak bu konulardaki çalışmaların teşvik edilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

- ABAY, Ali Rıza (2002). "Toplumsal Yapı ve Toplumsal Kurum Değişmesi (İhtisap Kurumunun Zabıta Teşkilatına Dönüşümü Örneği)". **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 7, ss. 353-368.
- ABDİOĞLU, Hasan (2007). "Yönetişim İlkelerinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Açısından Önemi", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11, ss.79-102.
- ACKER, V. Wouter & BOUCKAERT, Geert (2018). "The Impact of Supreme Audit Office and Ombudsman Processes in Belgium and the Netherlands", **Financial Accountability & Management**, pp. 1-17.
- AKINCI, Müslüm (1998). **Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- AL, Hamza (2004). "Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı". **Liberal Düşünce Dergisi**. ss.183-197.
- AYDIN, A. H., Taş, İ. E., & Ersöz, M. (2012). "Önemi ve Uygulanabilirliği Açısından Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu". *İnönü Üniversitesi Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II, Küresel Değişim ve Demokratikleşme Bildiriler Kitabı*, Malatya.
- BABÜROĞLU, Oğuz ve Nevra Hatiboğlu (1997). **Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- BAHADIR, Oktay (2010). "Ombudsmanlık Kurumunun İsveç, İngiltere ve Fransa ile Karşılaştırmalı İncelenmesi". **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Cilt: 1, Nisan Sayısı, ss. 363-384.
- CRESWELL, John W. & CLARK, Vicki L. Plano (2011). **Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi**. "Karma Yöntem Araştırmalarının Doğası" (Ed: Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir), Ankara: Anı Yayıncılık.
- COŞKUN, Burak & GÜNYADIN, Hamza (2015). "Ombudsmanlığın Kökeni Meselesi Bağlamında Türk-İslam Devlet Geleneğinde Şikayet Hakkının Kurumsal Te-kamülü", **Kamu Denetçiliği Kurumu Ombudsman Akademik Dergisi**, ss. 9-60.

- DPT (1996), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara, <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13742/plan7.pdf>.
- DPT (2000), Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Ankara, <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13743/plan8.pdf>.
- DOĞAN, Kadir Caner (2014). **Karşılaştırmalı Ülke İncelemeleri Bağlamında Türk Kamu Yönetiminde Ombudsmanın Uygulanabilirlik Analizi**. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana bilim Dalı, Doktora Tezi, Bursa.
- EGE, Karl J. (1970). "Enforcing Environmental Policy the Environmental Ombudsman". **Cornell Law Review**, Vol. 56, pp. 847-863.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra (2005). "Osmanlı Devletinde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü". **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Sayı: 5, ss. 417-440.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra (2004). **Osmanlı Mahkemeleri Tanzimat ve Sonrası**. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- ERHÜRMAN, Tufan (2001). İdari Denetim ve Ombudsman. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- ERHÜRMAN, Tufan (2000). "Türkiye İçin Nasıl Bir Ombudsman Formülü". **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 49, Sayı: 1-4, ss. 155-180.
- ERYILMAZ, Bilal (2015). **Kamu Yönetimi: Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar**. Umuttepe Yayınları.
- FENDOĞLU, H. Tahsin (2012). Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), Stratejik Düşünce Enstitüsü, ss.1-19.
- FENDOĞLU, H. Tahsin (2013). "Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı". **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı: 4.
- FOWLIE, Frank (2008). "A Blueprint for the Evaluation of an Ombudsman's Office: A Case Study of the ICANN Office of the Ombudsman", Doctoral Dissertation, La Trobe University, Australia.
- GEREKÇELİ ANAYASA ÖNERİSİ (1982). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- GÖKÇE, Ali Fuat (2013). "Kamu Denetçiliği Sistemi Kapsamında Mahalli İdarelerde Ombudsman Denetimi", KAYSEM-8 Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar Bildiri Kitabı, Hatay.

- HANSEN, H. Gammeltoft (2005). "Trends Leading to the Establishment of a European Ombudsman" *The European Ombudsman Origins, Establishment, Evolution*, (Ed: Diamandouros, N.). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- HYSON, Stewart (2010). "The Ombudsman and E-government in Canada". **Canadian Public Administration**, Volume: 53 Number: 2, pp. 183-200.
- KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU, 2018 Faaliyet Raporu, Ankara.
- KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU (2017). **40 Soruda Ombudsmanlık**, Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları: Ankara.
- Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı
- KARAKOL, Selman (2015). "Hukuki ve İdari Denetim Ölçütü Olarak İyi Yönetim İlkeleri", **Kamu Denetçiliği Kurumu Ombudsman Akademik Dergisi**, ss. 61-105.
- KURBAN, Yasin (2012). "Divan-ı Mezalimden Ombudsmanlığa Kamu Denetçiliğinin Tarihi Arka Planı", **Ekev Akademi Dergisi**, ss.91-103.
- KUTLU, Önder, ÖRSELLİ, Erhan, & KAHRAMAN, Selçuk. "Türkiye'de Yerel Ombudsmanlığın Uygulanabilirliği: İtalya Yerel Ombudsmanlığı Üzerinden Bir Analiz". **Ombudsman Akademik Dergisi**, Sayı: 8, ss. 15-38.
- LEZCANO, J. Maria ve NOEMI, Olivera (2009). "**The Electronic Ombudsman**", ICEGOV 2009, Colombia.
- MACKENNEY, Stephen, & FALLBERG, Lars. (Eds.). (2004). **Protecting Patients' Rights?: A Comparative Study of the Ombudsman in Healthcare**. Radcliffe Publishing, United Kingdom.
- MALE, Barbara D. (2003). "Assessing Ombudsman Performance: Two Case Studies in North America (United States, Canada)". Doctoral Dissertation, University of Southern California, United States.
- NEUMAN, W. Lawrence (2011). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar: 1. cilt**. Yayın Odası Yayınları.
- ODYAKMAZ, Zehra (2012). **Kamu Yönetimi: Yönetim-Siyaset Ekseninde Yeniden Yapılanma**, Editör: Yüksel Koçak-Atıl Cem Çiçek, Gazi Kitabevi, Ankara.

- OFFICE OF THE TORONTO OMBUDSMAN (2015). The Impact of Ombudsman Investigations on Public Administration: A Case Study and an Evaluation Guide, CANADA.
- ORFIELD, Lester B. (1966). "The Scandinavian Ombudsman", **Administrative Law Review**, Vol. 19, No. 1, pp.7-74.
- ORTAYLI, İlber (2016), **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**. (5.Baskı). Cedit Neşriyat, Ankara.
- ÖZER, Mehmet Akif (2015). **Yeni Kamu Yönetimi**. Gazi Kitabevi, Ankara.
- PICKL, Viktor (1986), "Ombudsman ve Yönetimde Reform" Çev: Turgay Ergun, **Amme İdaresi Dergisi**, ss.37-46.
- PUNCH, Keith F. (2016). **Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ROWAT, Donald (1965). **The Ombudsman, Citizen's Defender**, Allen & Urwin, London.
- SEZEN, Seriyе (2001). "Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm?". **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 34, Sayı: 4, ss.71-96.
- SOBACI, M. Zahid & Köseoğlu, Özer (2014). "Türkiye'de Etkin Bir Ombudsman İçin Medya Desteği: Ampirik Bir Analiz". **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19 Sayı: 4, ss. 25-45.
- SOBACI, M. Zahid & Köseoğlu, Özer (2016). "Ombudsman ve Sosyal Medya: Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Twitter Kullanımına İlişkin Ampirik Bir Analiz". **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 71 Sayı: 1, ss. 103-124.
- ŞENGÜL, Ramazan (2005). "Ombudsman Kurumu Kötü Yönetime Çare Olabilir mi?". II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu.
- ŞENGÜL, Ramazan (2013). "Kamu Yönetimi İle Birey İlişkilerinin Dönüşümüne Ombudsman Kurumunun Etkisi". **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18 Sayı:3, ss. 71-88.
- TEMİZEL, Zekeriya (1997). **Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bağımsız Bir Denetim Organı: Ombudsman**. Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Orta Doğu Avrupa Teşkilatı (IULA-EMME), İstanbul.
- TODAİE (1991), Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA), Ankara.

- TORTOP, Nuri (1998). "Ombudsman Sistemi ve Çeşitli Ülkelerde Uygulanması", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 31, Sayı 1, ss.3-11.
- VOLÍO, L. Gonzalez (2003). "The Institution of the Ombudsman. The Latin American Experience". **Revista IIDH**, pp. 229-248.
- WEEKS, Kent M. (1970). "Members of Parliament and the New Zealand Ombudsman System", **Midwest Journal of Political Science**, Vol. 14, No. 4, pp. 673-686.
- YAĞMURLU, Aslı (2018). "Şikâyet Hakkı Ekseninde Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 51, Sayı:1, ss. 167-194.
- 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu.
- 28.9.2006 Günlü, 5548 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Tümünün Anayasa'ya Aykırı Olduğuna ve İptaline Dair Karar, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/04/20090404-6.htm>
- https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2006.pdf (Erişim Tarihi: 12.02.2019).

EKLER

Türkiye'de Ombudsmanlık Konusunda Erişim Sağlanabilen Lisansüstü Tezler

Abdi Sağlam (2012). İdarenin Yargı Dışı Denetim Yollarından Biri Olan Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu ve İdari Yargı İle İlişkisi. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Abdullah Ateş (2014). **Ombudsman Denetimi ve Türkiye Örneği: Yasal Çerçeve ve Uygulama Örnekleri**. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Abdurrahman Beşiroğlu (2003). **Kamu Denetçiliği Kurumunun (Ombudsman) Türkiye'de Uygulanabilirliği**. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Ahmet Can Pınar (2014). **Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Kamu Denetçiliği Kurumu**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Ahmet Dur (2018). **Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Tavsiye Kararlarının İdare Üzerinde Etkinliği**. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Ali Sağlam (2015). **Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu**. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Atanur Beyce (2012). **Vergi Sorunlarının Çözümünde Kamu Denetçiliği Kurumu'nun İşlevi**. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Birol Özdemir (2014). **Kamu Denetçiliği Kurumunun İşlevi ve Yapısı**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Bülent Yılman (2017). **Modern Bir Kamu Denetim Sistemi Olarak Ombudsmanlık Kavramı: Eleştiriler ve Beklentiler Üzerinden Türkiye Deneyimi**. Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Caner Çakmak (2008). **Kamu Denetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsman) Kurumunun Türkiye'de Yeri ve Önemi**. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Abd, Yüksek Lisans Tezi.

- Cihangir Köksal (1999). **Kamu Yönetiminde Denetim Mekanizmaları ve Ombudsman Kurumu**. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Djahan Muradova (2013). **Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Didem Tekin (2018), **Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Etkinliği**, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ebru Ünver (?). **Ombudsmanlık Sistemi ve Türk Kamu Yönetimi’nde Ombudsmanlık**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Emre Akcagündüz (2012). **Türk Kamu Yönetiminde Denetim Anlayışının Dönüşümü ve Ombudsmanlık Kurumu**. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Engin Kocabaş (2015). **Ombudsmanlık: Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye Uygulamalarının Karşılaştırılması ve Öneriler**. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finans/Muhasebe ve Denetimi, Yüksek Lisans Tezi.
- Erkan Kılıç (2012). **Kamu Denetçiliği Kurumu**. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ezgi Avcıoğlu (2014). **Kamu Denetçiliği Kurumu**. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Fatih Özkul (1998). **Ombudsman Sistemi ve Türkiye**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Feride Allahverdiyeva (2012). **Ombudsmanlık Kurumu ve Azerbaydan’da Uygulanması**. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Feyzullah Ünal (2008). **Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi ve Yerel Yönetim Ombudsmanı**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.

- Güldenur Aydın (2018). **Kamu Sektöründe Dengeli Puan Kartında Uygulanabilirliği: Ombudsman Kurumu Örneği**, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Hamza Günaydın (2017). **Paris Prensipleri Çerçevesinde Ulusal İnsan Hakları Kurumu Modeli Olarak Ombudsmanlık: Türkiye Örneği**, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Hamza Hünkar Cengiz (2014). **Memur Davranışlarının Vatandaşlara Etkileri ve Ombudsman Sisteminin Vatandaşlığa Katkıları**, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Hasan Hüseyin Akkoca (2013). **2010 Anayasa Değişikliği Sonrasında Düzenlenen Kamu Denetçiliği Kurumu (Türkiye Ombudsmanı)**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Hülya İlgin Süt (2010). **Avrupa Birliği ve Türkiye Bağlamında Ombudsmanlık: "Kamunun Denetimsizliği ve Yolsuzluk"**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Hüseyin Amcaoğlu (2002). **Yönetimin Yargı Dışı Denetim Yollarından Ombudsman (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- İrfan Kuruüzüm (2008). **Ombudsman Kurumu, Türkiye'de Uygulanabilirliği ve Kültür ve Turizm Sektörü İçin Bir Uygulama Model Önerisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Abd, Doktora Tezi.
- Kadir Aydın (2018), **Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu ve Türkiye Uygulaması**, KATÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Kadir Özhan Değirmencioğlu (2018), **Devlet ve Toplum Arasında Bir Temsilci Olarak Ombudsman**, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi.
- Kadir Caner Doğan (2014). **Karşılaştırmalı Ülke İncelemeleri Bağlamında Türk Kamu Yönetiminde Ombudsmanın Uygulanabilirlik Analizi**, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.

- Kemalettin Özdemir (2012). **Türkiye’de İdari Yargı Düzeni ve Kamu Denetçiliği**. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Kemal Özden (2005). **Kamu Yönetiminde Ombudsman Denetimi, Çeşitli Devletlerde Uygulamaları ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Konur Alp Demir (2012). **Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık)**. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Koray Temizkan (2008). **Ombudsmanlık Kurumu ve Günümüzde Türkiye’de Uygulanabilirliği**. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Kürşat Demirci (2015). **Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Biri Olarak Kamu Denetçiliği Kurumu**. Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mahir Işıkkay (2004). **Avrupa Birliği Hukuku’nda Ombudsman**. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mahsun Asya (2017). **Türkiye’de Devlet ve Birey İlişkilerinin Dönüşümünde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu’nun Rolü**. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mahmut Çalışkan (2013). **Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye Örneği**. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Tezi.
- Mahmut Doğan (2004). **Yerel Yönetimlerde Denetim ve Bir Model Önerisi: Yerel Ombudsman**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Mecit Özgül (2005). **Demokratik Hukuk Devletine Bir Katkı: Ombudsman**. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mehmet Çetiner (2017). **Kamu Denetçiliği**. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.

- Mehmet Korkmaz (2004). **Ombudsman Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi
- Menekşe Bozoğlu (2008). **Kamu Yönetiminin İdari Denetimi ve Ombudsmanlık Kurumu**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Muhammed Şahin (2018). **Seçilmiş Ülke Uygulamaları Bağlamında İdarenin Denetlenmesinde Ombudsman Uygulaması ve Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu**, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Murat Demirci (2013). **Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mustafa Altun (2015). **Türkiye'de Kamu Denetçiliği/Ombudsman Kurumu ve Uygulanabilirliği**. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mustafa Arslan (2014). **Kamu Denetçiliği Kurumunun Yapısı ve İşleyişi**. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Mustafa Demirel (2003). **Türk Kamu Yönetiminin Halkla İlişkilerine Ombudsman Desteği İçin Bir Model Önerisi**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Abd, Doktora Tezi.
- Müslüm Akıncı (1998). **Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman**. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Doktora Tezi.
- Nilüfer Canat Sürekli (2016). **Kamu Yönetiminin Denetlenmesinin Bir Aracı Olarak Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu, Çin, Hindistan ve Türkiye'deki Uygulamaları**. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Niyazi Öncü (2015). **1982 Anayasası'na Göre Kamu Denetçiliği Kurumu**. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Oğuzhan Erdoğan (2010). **Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**. KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

- Onur Özcan (2015). **Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumunun Vergilendirme Açısından Etkinliğinin Analizi**. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye/Mali Hukuk Abd. Doktora Tezi.
- Osman Erdoğan (2006). **Kamu Yönetiminde İdari ve Denetsel Açından Ombudsman Kurumu: Türkiye Örneği**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ömer Faruk Özer (2015). **Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumunun Örgütsel ve İşlevsel Analizi**. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Özge Ünal (2014). **Türkiye’de Yerel Yönetim Ombudsmanlığının Uygulanabilirliği**. Polis Akademisi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Abd. Yüksek Lisans Tezi.
- Selçuk Kılıç (2014). **Ombudsmanlık ve İdarenin Denetimi**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Serap Yustemur (2005). **Yönetimsel Denetim ve Yerel Yönetimlerde Halk Denetçisi**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Serdar Mutta (2001). **İdarenin Denetlenmesi ve Ombudsman Sistemi**. İstanbul Üniversitesi Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Sefer Yılmaz (2001). **İngiliz Ombudsmanı**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin Tosbıyık (2008). **Avrupa Vatandaşlığının Bir Parçası Olarak Avrupa Ombudsmanlık Kurumu**. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Şahnur Ağyel (2007). **Türkiye’de Ombudsmanlık Kurumunun Oluşturulma Gerekçeleri ve Kamu Kurumlarında Halkla İlişkiler Faaliyetleri İle İlişkisi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Şükrü Emrah Yılmaz (2014). **1982 Anayasası’na 2010 Anayasa Değişiklikleri İle Getirilen Kamu Denetçiliği Kurumu ve İdari Yargı Denetimi İle İlişkisi**. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

- Şükrü Mert Karıcı (2010). **Türkiye'de Kamu Yönetimi Denetim Reformu ve Ombudsman Kurumu**. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Tamer Gazioğlu (2003). **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ombudsman Denetimi**. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Tamer Isır (2004). **Mukayeseli Hukukta Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Tevfik Bora Erdengi (2009). **Ombudsman: Dünya Uygulamaları ve Türkiye**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.
- Tufan Erhürman (2001). **İdari Denetim ve Ombudsman**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Doktora Tezi.
- Tülay Kırçoğlu (2018), **Kamu Görevlileri Perspektifinden Kamu Denetçiliği Kurumu Algı Araştırması**, Bayburt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Tünay Acar (2009). **Kamu Yönetiminde Yeni Bir Denetim Yolu: Kamu Denetçiliği Kurumu**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ufuk Ceren Mensiz (2014). **Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)**. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ümit Düğen (2005). **Kamu Denetçisi (Ombudsman) ve Türkiye Uygulaması**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Ümmügülüm Kılıç (2002). **Kamu Denetçisi Ombudsman**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Volkan Bengli (2013). **Yerel Yönetim Ombudsmanı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**. Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.
- Yusuf Deniz (2014). **Türk İdare Hukuku Açısından Kamu Denetçiliği Kurumunun (Ombudsmanlık) Görev Alanı**. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Abd, Doktora Tezi.
- Zikrullah Özbağ (1997). **Yönetim Denetimi ve Ombudsman**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Türkiye’de Ombudsmanlık Konusunda Erişim Sağlanamayan Lisansüstü Tezler

Ali İhsan Ağır (1993). **Ombudsman Yüksek Yönetim Denetçisi**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Arzu Yıldırım (2016). **Türkiye’de Yerel Yönetim Denetiminin Güçlendirilmesinde Ombudsmanlık Sisteminin Uygulanabilirliği**. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.

Emre Kaya (2017). **Türk Kamu Yönetiminde Bir Denetim Aracı Olarak Kamu Denetçiliği Kurumu: Vatandaş Algısı**. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Doktora Tezi.

Hülya Yıldız (2016). **Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunun İdare Üzerindeki Etkisi**. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Muharrem Ocak (2016). **Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu ve İdari Yargıya Etkisi**. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Shokhrukh Iskandarov (2017). **Kamu Yönetiminin Denetiminde Ombudsmanlık: Türkiye – Kırgızistan Karşılaştırması**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Umut Muradoğlu (2016). **Avrupa Birliği Hukuku Çerçevesinde Ombudsmanlık Kurumu**. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Valide Hasanova (2017). **Azerbaycan Cumhuriyeti’nde Ombudsmanlık Kurumu**. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.

Yasin Şamdan (2017). **Türk Kamu Yönetiminde Şeffaflık ve Hesap verebilirlik Bağlamında Kamu Denetçiliği Kurumu: Karaman İlinde Bir Araştırma**. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Abd, Yüksek Lisans Tezi.